

خانواده و فرهنگ کتابخوانی

مصطفی جوادزاده
کارشناس مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی

روشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

خاص به وجود آمده باشد، بلکه عادت به مطالعه در درازمدت عملی می‌شود. نقش آموزش و پرورش و دیگر نهادها و سازمان‌های آموزشی و اجتماعی در ایجاد انگیزه و عادت به مطالعه دانش‌آموزان بر هیچ کسی پوشیده نیست و همینطور خانواده به‌عنوان اولین نهادی که کودک در آن متولد می‌شود و پایه‌های اولیه شخصیت او در این محیط به وجود می‌آید. با توجه به موارد ذکرشده و اهمیت این موضوع که مطالعه نقش بسزایی در ارتقای سطح فرهنگ، اقتضا و آگاهی‌های سیاسی و... دارد و احساس نیاز قشر عظیم دانشجویان و دانش‌آموزان و سایر افرادی

ریل به ریل می‌شوند. برای بررسی هر شاخه، از رشته‌های خود مستلزم این است که تخصص و توانایی افراد در مورد آن رشته با استفاده از مطالعه و تحقق افزایش یابد.

بدین ترتیب به گمان متصدیان مشاغل از میان کسانی انتخاب می‌شوند که در خواندن و درک و فهم و ابداع روش جدید، توانایی اجرایی آن فن و علم را بهتر از همکاران خود داشته باشد.

اکثر صاحب‌نظران و محققان معتقد هستند عادت به مطالعه عامل اصلی در میزان مطالعه افراد جامعه است. عادت به مطالعه چیزی نیست که در یک دوره

در این عصر کسی که نتواند با سرعت و دقت مطالعه کند و علاقه‌مند به مطالعه خواندنی‌های مطالب موردنیاز خود (علمی، فرهنگی، سیاسی و...) نباشد به یقین دچار شکست در زندگی و حرفه خود خواهد شد. تجربیاتی که توسط مربیان و اساتید به‌دست می‌آیند در سایه مطالعه و به‌روزکردن اطلاعاتشان از طریق منابع جدید و تخصصی، رنگ و بوی علمی به خود خواهند گرفت و گرنه تجربیات در مقابل علوم جدید و به‌روز چه جایی برای حرف گفتن دارند.

مشاغل و حرفه‌ها به‌سرعت در حال افزایش هستند. هر روز شاخه به شاخه،

که در این امر (مطالعه) درگیر هستند، بر این شدم که به بررسی عوامل تأثیرگذار روی میزان مطالعه در بین دانشجویان که تعداد زیادی از افراد تأثیرگذار در رشد فرهنگ و رشد پایه‌های علوم مختلف در کشور را بر دوش دارند بپردازم.

هدف اصلی این تحقیق، بررسی عواملی که به نظر دانشجویان روی میزان مطالعه تأثیرگذار است، را شناسایی کند. آیا در محتوای کتاب‌ها و نوشته‌ها نقضی وجود دارد و طرز صحیح چیدمان مطالب رعایت نشده است؟ آیا دیگران (دوستان، فامیل، معلمان و اساتید) در بهبود یا ضعف میزان مطالعه دخیل هستند یا نه؟

نقش والدین در میزان مطالعه به چه اندازه است؟

و سؤالات اینگونه و مشابه در ذهن بسیاری از افراد که محصول تحصیل و کسب علم در هر جامعه‌ای هستند را مشغول کرده است و در پی یافتن جواب برای سؤالات اینچنین هستند.

نتایج تحقیقات و پژوهش‌های گذشته بر این واقعیت تلخ که سرانه میزان مطالعه کتاب و مجله ... در کشور ما اسفبار است، صحنه گذارده است.

این نتایج نه تنها روش‌ها و متد آموزشی کشور ما را زیر سؤال می‌برد، مؤید ادعای فوق است و این مسائل گریبان‌گیر والدین، مسئولان و سردمداران نظام آموزشی ما می‌باشد.

این تحقیق در میان دانشجویان یکی از دانشگاه‌های معتبر کشور اجرا گردیده است و به‌طور یقین نمی‌تواند تمام مسائل و مشکلات را دربرگیرد (به دلیل کوچک‌بودن جامعه و نمونه آماری و محدودیت‌های زمانی، مالی و تخصصی) ولی آنچه را در نتایج تحقیق از نظرسنجی و مصاحبه از دانشجویان به‌دست آمد به سمع و نظر شما می‌رساند.

یافته‌های مربوط به نقش والدین (تشویق، مهیا کردن کتابخانه و محیط ...)

۸۸ درصد دانشجویان معتقدند که اهمیت دادن خانواده به مطالعه و گسترش

این فرهنگ (مطالعه در خانواده) تأثیر زیادی در میزان مطالعه دارد.

بیش از ۷۸ درصد دانشجویان اعتقاد داشتند که خواندن کتاب توسط والدین برای کودک، عامل مؤثری بر میزان مطالعه کودک در بزرگسالی دارد.

۶۷ درصد از افراد پاسخ‌دهنده بر این باور بودند که وجود کتاب و کتابخانه در محیط منزل عامل افزایش‌دهنده میزان مطالعه محسوب می‌شود.

اغلب دانشجویان معتقدند تشویق والدین عامل مؤثری در افزایش رغبت دانشجویان به مطالعه است.

والدینی که کتاب می‌خوانند، احتیاجی به مجاب‌شدن ندارند، چرا که ارزش مطالعه را به خوبی می‌دانند.

والدینی که مطالعه آنها محدود است، ارزش کتاب را به‌درستی نمی‌شناسند و نمی‌توانند اهمیت کتابخوانی و فواید آن را بدانند.

یافته‌های مربوط به امکانات و محیط

۹۵ درصد پاسخ‌دهندگان قیمت کتاب را در میزان مطالعه بین دانشجویان بسیار مؤثر دانسته‌اند.

۸۵ درصد پاسخ‌دهندگان بر این عقیده‌اند که فضا و جو حاکم بر محیط تأثیر خیلی زیادی در میزان مطالعه دارد.

۷۸ درصد از دانشجویان استفاده چندانی از کتابخانه نداشتند.

عوامل مطرح‌شده فوق در این پژوهش، در تحقیقات و پژوهش‌های گذشته نیز با کمی تغییرات در شاخص‌ها می‌توان مشاهده کرد اما ذکر عواملی که این پژوهش را از سایر تحقیقات جدا می‌کند بررسی و تحلیل ۲ عامل ذیل بوده است که بیشترین تأکید و فراوانی‌های مربوط به یافته‌ها، در سؤالات تشریحی و بازپاسخ مربوط به این ۲ عامل است.

الف) عامل انگیزه درونی

عبارت است از افکار و اندیشه‌هایی که برای مقاصد مطالعه فرد مزاحمت ایجاد می‌کند.

انگیزه درونی فرد، مانند روحیه، اراده، علاقه و داشتن هدف، تمرکز و دقت مشغله

فکری و آرامش خاطر و...

همان‌طور که در بخش قبلی اشاره شد مطالعه ثمربخش در سایه علاقه‌مندبودن نسبت به مطلب خواندنی به وجود می‌آید. انگیزه مقدمه شروع حرکت است و روحیه نیز تداوم‌دهنده مطالعه می‌باشد. کسی که هدف و برنامه ندارد، کارنامه ندارد.

سرسری گرفتن مطالب و بی‌علاقگی و احساس کسلی کردن از جمله عواملی است که مانع بر یادگیری و مطالعه است. دلزدگی، نداشتن علاقه به مطلب مورد نظر، سبب کاهش تمرکز حواس می‌گردد.

(سیف، علی‌اکبر، ۱۳۷۹)

اکثر دانشجویان مورد مطالعه اعلام کرده‌اند که داشتن علاقه و انگیزه از مهمترین عوامل مؤثر بر افزایش مطالعه است و نبود انگیزه و روحیه و علاقه فردی و نداشتن هدف مانع بزرگی بر راه مطالعه و کتابخوانی است.

ب) عامل انگیزه بیرونی

شواهد ذکرشده به خوبی حاکی از آن است که محیط چه تأثیراتی در میزان مطالعه دارد. نخست محیط فقیر و محدود از نظر امکانات که سبب می‌شود استعداد کودکان شکوفا نشود و مورد دوم محیط غنی و دارای امکانات که می‌تواند توانایی‌های بالقوه را به ظهور برساند.

در زندگی بعضی از والدین نیز کتاب اصولاً معنا و مفهومی ندارد، خورد و خوراک و پوشاک و مسائل مادی تمام روزهای آنان را پر می‌کند و مجال برای کتاب و تفکر باقی نمی‌گذارد، به همین دلیل معتقدند که لزومی ندارد بچه‌ها چیزی بیشتر از کتاب‌های درسی خود بدانند.

در مقوله قیمت و بهای کتب از نتایج گزارشات و مصاحبه‌هایی که از دانشجویان انجام شد باور اکثریت آنان بر این بود که بهای زیاد کتاب‌ها باعث کاهش خرید و در نتیجه کاهش میزان مطالعه است.

اغلب دانشجویان بیان داشته‌اند که امکانات و تمکن مالی از جمله مهمترین محرک‌هایی است که میزان مطالعه را افزایش می‌دهد و خلل و مانع در این مقوله

مانع بزرگی در راه مطالعه و امر کتابخوانی محسوب می‌شود.

پیشنهادات

به اعتقاد بسیاری از بزرگان تعلیم و تربیت و روانشناسان اولین عاملی که در ایجاد عادت به مطالعه تأثیرگذار است خانواده است.

چنانچه می‌دانید عادت به مطالعه یک امر اکتسابی است در نتیجه این عادت مانند الگوهای رفتاری دیگر در روند اجتماعی شدن کودک در او ایجاد می‌شود. اگر پدر و مادر عادت به مطالعه داشته باشند و بخشی از شبانه‌روز را به مطالعه کتاب یا روزنامه اختصاص بدهند و کودک در طول روزها و شب‌هایی که با آنها می‌گذارند ببیند که پدر و مادرش کتاب می‌خوانند و ببیند که در مورد کتاب‌ها و نکته‌های خاص از آنها بحث و اظهار نظر می‌کنند کودک خیلی زود با کتاب آشنا می‌شود اول تقلید و سپس با دیدن کتاب‌های تصویری که در آنهاست اشیای پیرامون خود را پیدا می‌کند. (بازشناسی) بازشناسی به او کمک خواهد کرد که ناخودآگاه به‌سوی کتاب جلب شود و این امر به تدریج در او به‌صورت یک عادت درمی‌آید.

چنانچه کودک از بازی کردن خوشش می‌آید بعد از این از تماشای کتاب لذت خواهد برد.

اینگونه کودکان که مراحل اولیه و در عین حال اسامی آشنایی با کتاب را در خانواده گذرانیده‌اند در محیط مدرسه خیلی زود و بدون مشکل به کتاب و مطالعه عادت می‌کنند و این عادت خیلی زود و بدون کمترین اصراری در وجودشان جایگزین می‌شود و پایدار می‌ماند.

در نتیجه بحث‌های فوق یادآور می‌شود بهترین تشویق برای ایجاد عادت به مطالعه در کودکان این است که خود والدین اقدام

والدین به‌عنوان جایزه به فرزندان خود کتاب‌های مورد علاقه آنها و مخصوص سن کودک هدیه بدهند. ساعات مشخصی از روز را به مطالعه اختصاص دهند. مخصوصاً به مطالعه کتاب‌های غیردرسی ایجاد کتابخانه‌های کوچک خانواده می‌تواند در ایجاد علاقه و انگیزه به مطالعه در کودک کمک نماید.

به مطالعه کنند. این کار باید به‌صورت عملی انجام شود؛ زیرا با تشویق زبانی نمی‌تواند در کودک ایجاد انگیزه نمود. خانواده باید مواظب دوستان فرزندانشان باشد، دوستی که اهل مطالعه و کتاب‌خواندن باشد، حتماً در گرایش کودک به مطالعه مؤثر خواهد بود.

والدین به‌عنوان جایزه به فرزندان خود کتاب‌های مورد علاقه آنها و مخصوص سن کودک هدیه بدهند. ساعات مشخصی از روز را به مطالعه اختصاص دهند. مخصوصاً به مطالعه کتاب‌های غیردرسی ایجاد کتابخانه‌های کوچک خانواده می‌تواند در ایجاد علاقه و انگیزه به مطالعه در کودک کمک نماید.

پیشنهاداتی برای مسئولان و عوامل ستادی و اجرایی

فرصتی فراهم شود که دانش‌آموزان و دانشجویان با فعالیت‌های مطالعه و کتابخوانی سایر کشورها آشنا شده و به دنیای خارج از محدوده زندگی خود و محیط‌شان را نظر کنند. مقایسه تطبیقی ضمن تقویت انگیزه باعث می‌شود فرد الگوی مناسبی برای خود اخذ کند.

ایجاد ساعات مطالعه غیردرسی در بین ساعات کلاسی

عنوان واحد درسی «روش‌های مطالعه و

یادگیری» که طبق نظر دکتر اوتیس.دفرو در کتاب چگونه مطالعه کنیم تا دانشجویی موفق باشیم مهمترین عامل موفقیت دانشجویان در امر مطالعه و کتابخوانی، یادگرفتن شیوه‌های صحیح مطالعه است. ایشان در ادامه مطلب بیان می‌کنند که این امر به دانشجویان کمک می‌کند تا مهارت‌های لازم برای مطالعه و کتابخوانی و تحصیل موفق را در حیطه قدرت خود بیآورند.

تجهیز کتابخانه‌ها و ایجاد محیط سالم و آرام در کتابخانه‌ها آسان‌تر کردن شرایط اخذ کتاب و استفاده از کتابداران فعال، جوان و خوش اخلاق.

ایجاد نمایشگاه‌های دائمی کتاب در مدارس و دانشگاه‌ها

ایجاد محافل ادبی با شرکت نویسندگان، منتقدان و سخنرانی و بحث در مورد آثار و زندگی‌نامه‌ها و...

استفاده از دیدگاه‌ها و نظرات دانش‌آموزان و دانشجویان در مورد احساس نیاز آنها و تهیه مجلات، روزنامه‌ها براساس این دیدگاه‌ها.

نکته دیگر اینکه اگر برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌های دولت در امر آموزش طوری طراحی شود که در همه سطوح جامعه به افراد باسواد و با معلومات زیاد ارزش و منزلت بدهد، قطعاً شاهد تحول اساسی در افزایش میزان مطالعه در کشور خواهیم بود.

لذا در اولین قدم در این مورد شناسایی و آگاهی از وضع موجود بالاخص وضعیت مطالعه در بین نوجوانان و جوانان است.

موارد بالا یکی از کارکردهای اساسی و وظایف پیچیده و مهم اجتماعی آموزش و پرورش و دیگر نهادها و سازمان‌های آموزشی است.

منبع: noorportal.net

وقتی سخن از جامعیت به میان می‌آید صرفاً منظور جامعیت موضوعات تولید و پخش شده از آنتن شبکه نیست. گرچه این هم مد نظر می‌باشد وجه دیگر جامعیت، حضور رسانه **راديو کتاب** در فعاليت‌های محیطی و بیرونی حوزه کتاب است که طبعاً به افزایش نقش آفرینی **راديو کتاب** کمک خواهد کرد.

مدت زمان پخش پیش‌بینی شده اولیه برای راه‌اندازی ۸ ساعت می‌باشد که از ساعت ۱۷ الی ۱ بامداد است. تلاش اولیه برای توسعه کمی ساعات پخش نیست، بلکه سعی و اهتمام اصلی بر این است که جغرافیا و سطح پوشش شبکه گسترش یابد؛ چرا که به نظر می‌رسد عدالت رسانه‌ای ایجاب می‌کند تا مردم همه کشور از ظرفیت دریافت **راديو کتاب** بهره‌مند گردند نه آنکه صرفاً مردم برخوردار تهران. مخاطبان شبکه در دو گروه طبقه‌بندی شده است. گروه اول مخاطبان عام هستند و گروه مخاطبان خاص. مخاطبان خاص شبکه نیز شامل نخبگان، فرهیختگان و اهالی کتاب می‌باشد. اهالی کتاب صرفاً شامل کتابخوانان حرفه‌ای نیست، بلکه شامل صنوف نیز می‌باشد گروهی از مخاطبان هدف برنامه‌های **راديو کتاب** فعالان و صنوفی هستند که در تولید و آماده‌سازی، آراست و ویراست و توزیع و نشر کتاب مشغول هستند. البته وزن کمی و کیفی برنامه‌های جدول پخش شبکه برای هر گروه از مخاطبان بر اساس اهداف و سیاست‌های راديو و **راديو کتاب** می‌باشد.

چون موضوعات مورد نظر در برنامه‌های **راديو کتاب** متنوع است و همچنین بنا به گروه مخاطبانی که ذکر کردم لذا مابه‌ازاء همه موضوعات و قالب‌های رسانه‌ای راديو توأم با خلاقیت و نوآوری همکاران هنرمند و مدیر، در **راديو کتاب** پیش‌بینی می‌شود. برای قلب‌هایی همچون سخنرانی، مسابقه و برنامه‌های نمایشی نیز تمهیداتی صورت پذیرفته است.

تأثیرگذاری این راديو مرهون دو محیط درونی و بیرونی راديو کتاب است. از حیث

محیط درونی توجه به الزامات رسانه‌ای مؤید است و از وجه بیرونی حداکثرشدن و ساختن ارتباطات و تعاملات دستگاه‌ها، نهاده‌ها، مراکز، ناشران، نویسندگان، مترجمان، و... با **راديو کتاب** برای افزایش و بهبود دامنه اثربخشی **راديو کتاب** می‌باشد.

برای هر دو وجه ذکرشده رایزنی‌ها و برنامه‌ریزی‌های گسترده‌ای در سطوح مختلف انجام شده است، اما بديهی است برای رسیدن به ظرفیت مورد انتظار نیازمند زمان و تأمین منابع مناسب هستیم. جلسات و مشورت‌های متعددی با صاحب‌نظران و دست‌اندرکاران برای تدوین نظام‌مند برنامه‌های **راديو کتاب** انجام پذیرفته که به تدریج پیاده‌سازی خواهد شد. مشارکت‌گیری از دو گروه دست‌اندرکاران حوزه کتاب و مخاطبان در طراحی و تولید برنامه‌ها از جمله آنهاست که انشالله به مرور زمان شاهد به بار نشستن آن در برنامه‌های راديو کتاب خواهیم بود. افزون بر این حرکت فزاینده توسعه پوشش جغرافیایی برنامه‌ها نیز مدنظر می‌باشد که به فراوانی و مشارکت مخاطبان شبکه کمک خواهد کرد.

طبعاً هر شبکه رادیویی حائز اهمیت می‌باشد و ضرورت توجه سازمانی به آن امر منطقی است اما با وجود آنکه همه شبکه‌ها در عرض یکدیگر هستند اما ضرورت‌ها و الزامات‌شان در خط مشترک هم عرض قرار ندارد که توجه به نقاط استقرار مبتنی بر اثرگذاری کوتاه و بلندمدت ماهیت شبکه‌ها می‌تواند در بهبود روند فعالیت آنان تأثیرگذار باشد. و البته بایست در پایان اذعان کنم که به‌واقع تاکنون نیز مجموعه راديو اعم از فکری و محتوای، برنامه‌ریزی و مالی، فنی و... با مساعدت بیدریغ خود برای عرضه این هدیه رسانه‌ای به جامعه فرهنگی و مخاطبان راديو کوشش کرده‌اند تا در زمانی کوتاه شاهد راه‌اندازی رسانه‌ای همچون **راديو کتاب** باشیم که بر خود فرض می‌دانم صمیمانه از تلاش فردی و جمعی آنان به‌ویژه همکاران بااخلاص **راديو کتاب** تشکر کنم.